

OM BETYDNINGEN AF HENSYNSFULD REGULERING OG GOD PROTOKOLLERING AF KIRKEGAARDE

VED den ny Lov af 13. Juni 1922 om Kirkers og Kirkegaardes Vedligeholdelse m. v. er Kirkegaardssagen sat paa Dagsordenen blandt de Spørgsmaal, der drøftes i Dagspressen og paa Møder, i Fagblade og Tidsskrifter; der er dannet Forening til Fremme af Kirkegaardens Kultur, og selv Kunsten er vakt til Interesse for Problemet; kort sagt: Kirkegaardssagen er bleven aktuel, og man tør vente, at de forskellige Kræfter, der saaledes er sat i Bevægelse, i de kommende Tider maa give sig Udslag i praktiske Resultater for vore Kirkegaarde. Man vil imidlertid have bemærket, at den omtalte Drøftelse har været noget ensidig, idet den saa at sige udelukkende har taget Sigte paa den ydre Side: Kirkegaardens Forskønnelse i Henseende til Anlæg, Beplantning, Monumenter o. s. fr., medens den mere indadvendte Side, der kunde betegnes ved det ene Ord *Gravfreden*, er traadt i Baggrunden.

De mest iøjnefaldende Mangler ved i alt Fald Landsbykirkegaardene — og her tænkes mest paa disse — er 1, den *planløse* Maade, hvorpaa saa godt som alle ældre og de fleste nyere Kirkegaarde er tagne i Brug, hvilket har været og er den væsentligste Grund til den Forvirring, der i Almindelighed findes. Man har udstykket og selv paa maa og faa valgt sig Gravpladser, ganske som det har kunnet falde uden at bryde sig om Maal eller tænke paa Helhedsvirkningen af en saadan Fremgangsmaade. 2, den uregelmæssige, retningsløse Indhegning har ligeledes foranlediget de største Ulemper paa Kirkegården. Da der navnlig ikke har været fastsat bestemte Maal for Gravstedernes Bredde eller været nogen Afmærkning i saa Henseende, er Følgen heraf bleven, at hver har indrammet sit Gravsted, som de har syntes. Rækkerne er derved blevne ud og ind, og der er fremkommet Gravsteder af højest ulige Bredde, nogle for brede og de ved Siden af til Gængæld for smalle. Naar der saa skulde graves i den sidstnævnte Slags, har Graveren for at faa tilstrækkelig Plads til den ny Grav maattet gaa noget ind paa Gravstedet ved Siden af, og — her har man saa den egentlige Aarsag til de mange uhyggelige, ja utilbørlige Forstyrrelser af Gravfreden, som det iøvrigt ikke er Hensigten her at komme nærmere ind paa. Endelig for det 3., er der som Regel et ganske utilstrækkeligt Kendskab til Gravenes virkelige Plads, Alder o. s. v., idet disse Oplysninger som oftest hviler paa en enkelt Mands (Graveren) Hukommelse, og det siger sig selv, at virkelig tilforladelig Viden om adskillige Hundrede Grave kan man ikke forlange, at en ofte ældre Graver skal kunne huske, og dør han, — ja saa staar man ganske hjælpeløs.

Efter dette er de fleste vel enige i, at saadan bør det ikke være; selv om der ikke er Raad eller paarørende til at sætte et „Minde“ paa en f. Eks. Fars og Mors Grav, saa bør deres Støv alligevel have Lov at hvile med Fred i de Dødes Have.

Det der saa fuldstændig har manglet i det her omtalte Forhold er en vel gennemtænkt og praktisk Plan at gaa frem efter. En saadan er derfor af den største Betydning for Kirkegården; naar der er Plan i en Ting, bliver det en Glæde at arbejde med den; thi selv om Planens Udførelse kun sker stykkevis, saa ved man dog, at det vil komme til at passe ind i Helheden, naar denne engang fremtræder.

Ja, vil man maaske saa sige, dette lader sig gøre, hvor der er Tale om Nyanlæg, men med de ældre og gamle Kirkegaarde er der intet at stille op i saa Henseende. Hertil maa imidlertid bemærkes, at Erfaringer fra over 170 saadanne Kirkegaardsarbejder, som undertegnede i de sidste 15 Aar har udført, har vist, at det dog lader sig gøre ved en fornuftig og pietetsfuld Regulering at faa tilvejebragt Plan i de gamle Kirkegaarde uden derfor at træde bestaaende, vedligeholdte Grave for nær. Og hvad der er af allerstørste Vigtighed: det lader sig gøre at faa gennemgaaende godt Rede paa ikke alene, hvem Gravstederne tilhører, de begravedes Navne, Dødsaar o. s. v., som Loven foreskriver, men der kan tillige opnaas klar Oversigt over, *hvor* i Gravstedet der er begravet, og hvilke Pladser der er *ledige*.

Paa Grundlag heraf kan der saa fremskaffes to for Kirkegaardens Brug og hele Orden uundværlige Hjælpe midler, nemlig:

Kirkegaardskortet saa fuldstændigt affattet, at hele Kirkegaardens Inddeling med Gange, Gravrækker, Gravsteder og disses enkelte Grave findes indtegnet og nummereret derpaa — og

Kirkegaardsprotokollen indeholdende alle nødvendige Oplysninger og svarende til Kortet.

Naar disse to Hjælpe midler er i Orden og bliver rettelig fulgt, er man i Stand til at faa den bedst mulige *Orden* paa Kirkegården, man har den største *Garanti* for *Gravfredens* Bevarelse, ligesom der paa den Maade bedst udvises *Økonomi* med Kirkegaardens Jord.

Som Bevis for, at det lader sig gøre med tilbørlig Hensynstagen at regulere en gammel Kirkegaard, tillader jeg mig at anføre nedenstaaende Udtalelse, der er tilgaaet mig uden Opfordring:

Hr. Sognepræst J. M. T. WINTHER, Hjern, skriver:

Hr. Lærer FRANDS HANSEN.

Hjern, d. 3. Novbr. 1923.

„Det er mig en Glæde at udtrykke min fuldeste Tilfredshed med det Arbejde, De har udført til Regulering af Hjern vestre Kirkegaard. Den ny Plan er ikke alene saa praktisk, som den vel kunde tænkes, om den skulde udcastes for en helt ny Kirkegaard, men den er tillige præget af Pietet for det gamle, det er kun Forvirringen, der forsvinder, alt, der kunde have Betydning, er bibeholdt og fremhæves ved den foreslaede Orden. Kortene er klare og letfattelige og fuldtud tilstrækkelige til sammen med Protokollen at afgive alle ønskede Oplysninger. Vi har faaet alt, hvad vi tiltrænger og i Forhold til Arbejdet, det har kostet, har vi faaet det billigt.

Kan min Udtalelse være Dem til Gavn, skal det være mig en Glæde. Deres Arbejde fortjener det bedste, der kan siges, og behøver kun at kendes for at paa-skønnes.“

Hvad angaar Fremgangsmaaden ved selve Udarbejdelsen af Plan, Kort og Protokol, da vil det blive for vidløftigt at komme dybere ind derpaa her udover at bemærke, at disse Foranstaltninger maa udføres med den største Forstaaelse, Pietet og Hensynstagen under eet som hørende sammen; et Kort uden tilsvarende Protokol eller omvendt er ganske uden Betydning.

Forud for den første Grav-Protokollering af en Kirkegaard maa der altsaa udarbejdes en *Plan* for dens Inddeling afmærket paa selve Kirkegaarden ved Hjælp af Nummerpæle — helst af Beton, — der anbringes ved alle Hovedgange ud for Enden af Gravrækkerne til Angivelse af Skellet mellem disse og med indtrykt Kvarter og Rækkebetegnelse; et nøjagtigt Kort og en systematisk indrettet Protokol udarbejdes derefter svarende til Planen.

Protokolleringen bør foregaa saaledes, at hvert Gravsted indføres med Angivelse af Kvarter (Bogstav), Række (Tal) samt Nummer paa de enkelte Grave i Gravstedet, ud for hvilke de begravedes Navne noteres med Alder og Dødsaar, saaledes at det herved tydeligt fremgaar, hvilke Pladser der er optaget og hvilke ledige — et for Gravfreden meget vigtigt Punkt; derefter følge Rubrikker for Gravstedets Ejer, om Fornyelser etc.

Endelig maa alle Navne ordnes alfabetisk i et Register bag i Protokollen.

En Kirkegaardsprotokol indrettet og ført a jour paa denne Maade gør det let saa at sige for enhver at finde sig til Rette paa Kirkegaarden.

Det turde maaske derfor være paa sin Plads her at oplyse, at en saadan Kirkegaardsprotokol allerede blev udarbejdet i 1908 efter Forslag af undertegnede og under Medvirkning af et af Danmarks Provstekonvent nedsat Udvalg. Denne Protokol, der efterhaanden er indført ved over $\frac{1}{5}$ af Landets Kirkegaarde, foreligger i ny i Henhold til Loven ændret Udgave.

Skelstrup pr. Maribo, d. 13. Novbr. 1923.

FRANDS HANSEN,
Førstelærer, Kirkeværge.

UDSTILLING AF GRAVMÆLER

DET Fællesudvalg for Kirkegaardskunst, der blev nedsat i Foraaret efter et Møde i Kunstnerforeningen af 18. November (se Martsnummeret af VORE KIRKEGAARDE), kom til at bestaa af Repræsentanter fra følgende Foreninger:

Akademisk Architektforening,	Foreningen for Kunsthåndværk,
Billedhuggerforeningen,	Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse,
Dansk Billedhuggersamfund,	Kunstnerforeningen af 18. November,
Foreningen Anvendt Kunst,	Selskabet for dekorativ Kunst*).

Fællesudvalget har holdt adskillige Møder i Sommerens Løb, hvor bl. a. Reglerne for Anvendelse af den nyanlagte Del af Vestre Kirkegaard har været til Behandling.

I Oktober Maaned udsendte Fællesudvalget Indbydelse til alle danske Kunstnere om at give Tegning til visse nærmere beskrevne Gravmæletyper af beskudnere Dimensioner. Naar Tegningerne indkommer og er blevet censureret af den dertil valgte Censurkomite, bestaaende af Arkitekt HOLGER JACOBSEN, Billedhugger JENS LUND, Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN og Overretssagfører J. WERNER, er det Hensigten at indbyde Stenhuggere og andre med Gravmindekunst arbejdende Haand-

*) Naar det i Martsheftet meddeltes, at denne Forenings Sekretær, Havearkitekt BØTTIGER var indvalgt i Fællesudvalget, beroede det paa en Misforstaaelse, idet Foreningen ved en beklagelig Fejl ikke er bleven repræsenteret i nævnte Fællesudvalg.